

Kvindernes borgerkrig

Af INGA DAHLSGÅRD

I aften kommer sidste udsendelse i TV-serien „Kvinden i mandssamfundet“. I dag starter tillige Dansk Kvindesamfunds propaganda-uge for mere aktiv kvindelig deltagelse i politik og samfundsdebat. I kronikken opstiller programsekretær *Inga Dahlsgrd* — efter de hidside debatter — nogle programpunkter for fremtidens forandringer af mandssamfundet.

Tegninger af Kamma Svensson.

VIRGINIA WOOLF har vurderet to begivenheder, der fandt sted samme år: de engelske kvinder opnåede stemmeret, og selv fik hun en fast indtægt. Hendes konklusion gik ud på, at den faste indtægt så givet var vigtigst. Stemmeretten alene kan ikke give selvstændighed. Det kan kun økonomisk uafhængighed.

Piger og drenge opdrages tilsyneladende ens og til at blive selvstændige, men pigerne indgydes et intenst håb om at blive afhængige. Der stilles derfor ikke helt de samme forventninger til piger som til drenge. De behøver knap at være så dygtige i skolen som drengene, og det ventes f. eks. ikke, at de skal kunne forstå sig på matematik og teknik.

Da min datter gik i realklassen, kom hun en dag hjem fra skole og fortalte, at matematiklæreren havde sagt: „Ja, i dag skal vi gennemgå et meget vanskeligt stof, og jeg er sikker på, at der i alt fald ikke er nogen af pigerne, som kan forstå det!“ Denne særlige form for pædagogik førte selvfølgelig til, at pigerne på forhånd afskrev at forstå noget i den time.

Vi lever stort set alle op til de forventninger „man“ — dvs. omgivelserne — stiller til os. Fra drenge er ganske små ventes det af dem, at de er aktive, dristige og pågående, mens pigerne skal være passive, ængstelige og forsigtige. Det kunne naturligvis tænkes, at de biologiske

forskelle også viste sig på det åndelige område, og at drengenes aktivitet, dristighed osv. var bundet til kønnets, men de mange undersøgelser, der er foretaget for at finde ud af, om bestemt opførsel, interesseområder osv. er kønsbestemt, tyder ikke herpå. Man har da også rundt omkring på jordkloden fundet kulturer, hvor kønsrollefordelingen er helt anderledes end hos os, og det må derfor være i miljøet og i opdragelsen, forklaringerne skal søges på, at mænd og kvinder som grupper har forskellige interessesfærer, opfører sig forskelligt, vælger forskellige erhverv osv.

Vi piger opdrages til endelig at blive gift. Jo, Askepot-myten lever

fortsat, piger drømmer stadig om den eventyrprins, som skal hæve dem op i et højere luftlag og gøre dem lykkelige. At blive gift er for en pige meget vigtigere end gennem personlig indsats at uddanne sig til et arbejde, som bringer personlig udvikling og tilfredsstillelse. En kvinde, som ikke opnår at få en ægtemand, er ikke helt vellykket, og hun skal bl. a. kaldes „frøken“, den lidt nedladende benævnelse for en voksen kvinde — egentlig betyder „frøken“ „lille frue“. Uddannelsen hører ganske vist efterhånden til i alt fald i de mere velsituerede dele af befolkningen, men ofte er den en slags livsforsikring — man kan jo aldrig vide — og så er der også det, at universiteter og andre læreanstalter viser sig at være vældig gode ægteskabsmarkeder.

Tirsdagspressen giver et afslørende billede af dagens situation, reklamen ligeså. Vi skal endelig afsættes, og for at opnå det skal vi købe — købe skønhed, så en ægtemand kan blive lokket i garnet, og er han der først, skal vi stadig købe for at fastholde ham. Alle lokkemidler er faktisk tilladt for kvinden. Kun ét er forbudt — selv at vise initiativ. Ville det egentlig være så afskrækkende om koketteriet og knebene blev erstattet med åbenhed? Begge

parter er da i høj grad interesserede i at finde den rette, vi vil alle gerne være to, og vi vil også gerne have børn. Men hvorfor ikke på dette vigtige område opføre sig som ligestillede, modne og ansvarsbevidste mennesker?

Er pigen først gift, så smækker køkkenfælden i om de fleste, og når børnene kommer — om ikke før — er det slut med den økonomiske uafhængighed. Mors plads er i hjemmet. I vore ægteskabslove findes meget smukt om lige pligter og lige rettigheder og om, at ægtefællerne „efter evne skal bidrage til

partner er da i høj grad interesse-rede i at finde den rette, vi vil alle gerne være to, og vi vil også gerne have børn. Men hvorfor ikke på dette vigtige område opføre sig som ligestillede, modne og ansvarsbevidste mennesker?

familiens uderhold gennem penge-ydelse, virksomhed i hjemmet eller på anden måde“, men i det praktiske liv betyder sådan noget ikke meget. Der er uhyre forskel på, hvad loven siger, og hvordan de faktiske forhold arter sig, og det er

ikke det mest stabile her i verden, og ca. hvert femte danske ægteskab revner ved skilsmisse.

Muligheden for at leve af at være gift fører til, at nogle kvinder klamrer sig til selv de mest urimelige ægtemænd og holder ud i utålelige

Er pigen først gift, så smækker køkkenfælden i om de fleste, og når børnene kommer — om ikke før — er det slut med den økonomiske uafhængighed. Mors plads er i hjemmet. I vore ægteskabslove findes meget smukt om lige pligter og lige rettigheder og om, at ægtefællerne „efter evne skal bidrage til

ikke til at komme uden om, at langt de fleste kvinder er i den yderst komplicerede situation at være følelsesmæssigt bundne til deres økonomiske herrer. Sammenblandingen af økonomi og kærlighed er ikke spor rar — bevares, så længe der er harmoni og lykke, går det stort, men følelser er som bekendt

ægteskaber, men andre vogter sygeligt jaloux over manden og lever i evig skræk for, at en anden kvinde skal kapre deres eksistensgrundlag.

De udelukkende hjemmearbejdende husmødre er i en økonomisk afhængighedstilstand som ingen andre grupper i det moderne indu-

strisamfund. Denne situation afsløres brutalt, hvis ægtemanden af en eller anden grund forsvinder ud af billedet. /

Vi er tilbøjelige til at glemme, at familieformen med manden som den, der tjener pengene og konen som den hjemmearbejdende slet ikke er gammel og „naturlig“, men at den er en følge af industrialiseringen. Da familien var en produktions- og forbrugsenhed, havde hver af dens medlemmer sine pligter og rettigheder, som hvilede på faste traditioner. Penge spillede bogstavelig talt ingen rolle i hverdagen. Men da mændene forlod familierne for at tjene penge, skete en magtfor skydning, så husfaderen kom til at indtage den helt dominerende rolle, og husmoderen blev meget afhængig af ham. Familieforsørgeren var skabt. Problemet husholdningspenge og de dermed følgende muligheder for stridigheder opstod. Mandssamfundet med alle dets privilegier for det ene køn blomstrede.

Kvindesagen var reaktionen på mandssamfundet, og den fik tilkæmpet rettigheder for kvinderne på alle områder, men selv væsentlige rettigheder er kun papirrettigheder, så længe kvinderne ikke har økonomisk uafhængighed, og det har de hjemmearbejdende ikke.

Husmodertilværelsen med hyggespredning som hovedbeskæftigelse er et ideal for mange, men en egentlig overklassetilværelse i lediggang er der nu ikke mange som fører. Til den hører økonomisk selvstæn-

dighed. Men naturligvis er det rigtigt, som det er sagt i denne diskussion, at nogle husmødre, når børnene er fløjet fra reden, må have for lidt at bestille, ikke mindst hvis de bor i små moderne lejligheder. Lægerne kan fortælle om, hvor hyppigt de opsøges af ikke helt unge husmødre, der klager over ubestemte fornemmelser og træthed, og som føler sig ulykkelige og overflødige. For mere end tyve år

siden gav den engelske læge Lord Taylor denne tilstand betegnelsen „forstads-neurose“ og han bemærkede, at hvis der skete en ulykke i en sådan kvindes hjem, f. eks. at ægtemanden blev alvorligt syg, så glemte de deres symptomer i tilfredshed over, at der igen var brug for dem.

✱

Hvorfor kan hjemmehusmødrene nu ikke få lov at være i fred, de gør da en stor og samfundsgavnlig indsats i deres hjem ikke mindst over for børnene, hvorfor skal kvindegupperne sættes op mod hinanden, hvorfor skal vi stadig have disse skænderier, som lige for tiden er ved at udvikle sig til en kvindernes borgerkrig?

Er det da heller ikke tilstrækkeligt, som de velmenende siger, at bare kvinder får lov at vælge frit, om de vil være hjemme eller ude, og samfundet er neutralt over for valget, så er alt i orden?

Nej, efter min mening har Eva Moberg ret i, at der også skal være ligestilling i valgfriheden. Kvinderne kan ikke beholde deres særrettedighed på dette område uden derigennem at opretholde mandssamfundet. Det har en afgørende betydning for alle kvinder, at det er muligt at blive „forsørget“ gennem

ægteskab. Konsekvenserne heraf er, at kønsrollefordelingen fastlåses, så kvinderne stadig som gruppe er de dårligst uddannede, er den sekundære arbejdskraft, der får det ringest betalte arbejde, ikke gør sig gældende i politik, i organisationer osv., så resultatet kort sagt er mandssamfundets fortsatte beståen.

Enhver virkelig ændring i kvindernes stilling kræver en forandring i mændenes. Det som skal til, er en „mændenes emancipation“. Mænd såvel som kvinder skal have én hovedrolle, og i den indgår som en nødvendighed og en moralsk pligt, men desuden som en stor berigelse og oplevelse at tage sig af børn. Også ansvaret for og udførelsen af det huslige arbejde må deles af ægtefællerne.

Naturligvis skal det ikke gå ud over børnene, at mødrene har erhverv, men alle seriøse undersøgelser viser, at det ikke er antallet af timer, moderen tilbringer sammen med børnene, som har betydning, men derimod samværets kvalitet. Den svenske skolelæge Gerd Blume-Westerberg har f. eks. undersøgt 4000 skolebørn og sammenholdt deres opførsel og resultater i skolen med moderens ude- eller hjemmearbejde. Hendes hovedresultat var,

at det hjemlige miljø og ikke moderens erhvervsarbejde spillede størst rolle for børnenes opførsel og udvikling. Var det f. eks. sådan, at moderen på grund af faderens sygdom, alkoholisme, o. lign. var nødt til at tjene penge og tage arbejde, hun ikke følte sig tilfredsstillt ved, så hun blev træt og indesluttet, så virkede det uheldigt på børnene. Men var hun tilfreds med sit arbejde og herskede der en hyggelig og munter tone i hjemmet, så klarede børnene sig fint og viste ikke opførselsvanskeligheder. En anden interessant undersøgelse understreger betydningen af faderens kontakt med børnene. Denne undersøgelse vedrører norske sømandsbørn, og deres mødre viste tendens til overbeskyttende opdragelse, hvad der førte til mindre følelsesmæssig og social modning samt stærkere binding til moderen end hos en kontrolgruppe. Samtidig havde især drengene vanskeligheder i deres tilpasning til jævnaldrende kammerater.

Det er indlysende, at hvis mandssamfundet skal forandres, så er det ikke noget, som kan ske fra den ene dag til den anden. Først og fremmest må idealerne for familieliv ændres, og her kan det konstateres, at den almindelige samfundsudvik-

ling går i retning af at skabe baggrund herfor. Flere og flere af de huslige arbejder overtages af industrien, og der kommer lettelse i det arbejde, som er tilbage. Arbejdstiden forkortes, og den vil blive yderligere forkortet.

✱

Skulle man vove at opstille nogle programpunkter for fremtiden, så må et af de første krav være, at lovgivningen neutraliseres, så den ikke favoriserer den gængse kønsrollefordeling med manden som forsørger og konen som „forsørgt“. Her er det naturligvis først og fremmest skattelovene, der tænkes på. De præmierer selve ægteskabet, og anser en mand for familieforsørger, selv om hans kone tjener 100.000 kr. og uden hensyn til, om der er børn. Resultatet er, at når konen har indtægt, bøder forsørgerfradraget på sambeskatningen. Er hun hjemmearbejdende — og ubeskattet — får ægtemanden også lettelse i skatten, og har han en stor indtægt, bliver også lettelsen stor. Forsørgerbegrebet går igen i den sociale lovgivning, og det virker ind på arbejdsmarkedets aftaler og sædvaner.

Som mere langsigtede mål kan opstilles ønske om, at drenge og piger opdrages med henblik på deres lige store ansvar over for senere hjem og børn, så de kan være fælles

om såvel opdragelse af børnene som pasning af hjemmet. Væsentlig forhøjelse af børnetilskuddene, så små børn indtil f. eks. tre år kan passes af en af forældrene. Udbygning af børnehaver og legepladser med tilsyn for de mindre børn samt mange flere sportspladser for de større. Overhovedet mere børnevenligt miljø bl. a. under hensyn til trafikken må skabes gennem byplanlægningen. Større smidighed i arbejdstiderne for både mænd og kvinder.

Kvindernes ligeberettigelse er et spørgsmål, hvis løsning vi kun står ved begyndelsen af. Husmodersituationens problematik er trukket i forgrunden her, fordi den almindelige opfattelse af husmoderen er så indvævet i følelsesbetonede vurderinger. Den udearbejdendes besværligheder med at klare sin både- og tilværelse og hendes samvittigheds-kvaler over ikke at slå til på alle fronter, er der ikke talt meget om. Det kan ikke nytte at skjule de modsætninger, som findes mellem kvindegupperne og blive ved med at stå og stampe på samme sted i årevis. Diskussionen må til for at åbne øjnene på flere, og det synes da heldigvis som om en del unge klart ser, at alle rettighederne bare er papirbestemmelser, så længe den økonomiske frigørelse ikke findes.

INGA DAHLSGÅRD